

1.

Dat zij nu toch gewoon maar 'ja' zei! Zeker, Maria lijkt eerst nog een beetje te hebben tegengestribbeld, maar dat was toch vooral omdat ze zich afvroeg of het wel mogelijk was: kan dat wel, dat kind dat de engel daar aankondigt. Neen, zegt de engel, dat kan niet, dat heb je goed gezien. Maar toch zal het gebeuren. Het is misschien wel de beste definitie van Gods aanwezigheid: dat wat niet kan, toch gebeurt. Natuurlijk kan uit niets niet iets voortkomen, kan uit dode materie geen leven geboren worden, kunnen mensen die toch zijn aangelegd op overleven zich niet onvoorwaardelijk in elkaars dienst stellen. Natuurlijk kan er zich door de wateren van de chaos geen pad openen, kan te midden van de overmacht van het kwaad het goede zich niet handhaven, kan uit een graf geen dode opstaan. Natuurlijk kan dat allemaal niet – maar het gebeurt en dat feit, dat feit dat ons redt en waardoor te geloven valt dat wij opnieuw gered zullen worden, dat feit noemen wij God.

Dat onmogelijke, die God, zal aan jou gebeuren, zegt de engel tegen Maria. Gods levengevende Geest zal over je komen en Gods levenwekkende kracht zal je overdekken. Zo zal jij uit jezelf bron van leven worden. Je hebt niemand nodig: geen vader die je beschermt, geen man die je begeert, geen leider die je toestemming geeft. Als jij 'ja' zegt, dan is het 'ja'. En zij zegt 'ja', zomaar, zonder verdere bedenking. In Maria herschept de schepping zichzelf door 'ja' te zeggen tegen Gods aanbod haar te herscheppen en haar van een plaats waar alles doodloopt te maken tot de geboorteplaats van het ware leven. Met alle weeën en krampen en pijnen die bij een bevalling, die bij een geboorte horen.

2.

Maria zegt 'ja', en haar aandacht blijft uitgaan naar de God tegen wie zij 'ja' heeft gezegd. Eeuwenlang is het haar grootste deugd genoemd, recentelijk is het haar nog al eens verweten, maar het valt niet te ontkennen: Maria vestigt de aandacht niet op zichzelf. Ze heeft nota bene oog in oog gestaan met een engel, maar het leven gaat door. In de mededeling van de engel dat haar bejaarde nicht Elisabeth alsnog zwanger is, hoort ze niet alleen het wonder dat wat onvruchtbaar was vruchtbaar is geworden. Zij hoort ook de moeite die dat voor Elisabeth betekent. Zelf zei ze zonder aarzelen 'ja' op de vraag of ze de drager van toekomst wilde zijn, en vroeg zij zich niet af wat haar dat zou kosten. Maar bij haar niet begrijpt ze onmiddellijk dat deze behoefte heeft aan hulp en steun. Zij merkt pas dat ze iets bijzonders is, als Elisabeth het merkt en dat op weer aan haar laat merken. 'Wat jij bij je draagt, dat is de uiteindelijke hoop voor de toekomst, waar ik door mijn ongedachte zwangerschap op mijn manier ook een draagmoeder van geworden ben. Wat jouw kind zal zeggen en doen, wat jouw kind zal zijn, is waar mijn kind en alle mensenkinderen na en voor hem naar uitzien. Het doet hen opspringen van vreugde.

Opnieuw zegt Maria zonder aarzelen 'ja'. Ze had ook kunnen terugschrikken van dergelijke verwachtingen, bang dat ze de vrede van haar misschien beperkte, maar in ieder geval overzichtelijke leven zouden gaan verstoren. Bang dat ze haar kind zouden verpletteren, haar relatie met hem zouden onder druk zou zetten. Maar in plaats daarvan hoort ze wat Elisabet zegt als boodschap van bevrijding, als vervulling van het ook haar ingeschapen en aangeboren verlangen, als de toekomst die ook haar via haar volk en haar voorouders van Godswege beloofd is. Zij *zingt* er niet alleen de lof van, en de lof van de God die trouw is aan zijn belofte, zij *wordt* er met haar hele verdere leven zelf de lofzang van.

God troont op de lofzangen van Israël, zegt psalm 22 (vers 4) en Maria maakt met alles wat zij is, met ziel en lichaam zichzelf tot deze troon: namens haar volk, namens alle mensen, namens de gehele aarde. Als antwoord hierop wordt ze, zo gelooft de kerk, zelf door God met ziel en lichaam op de hemelse troon gezet. En wij in haar, niet om wat wij al zijn, maar als voorschot op wat wij in haar spoor kunnen worden.

3.

Anja en ik waren dit jaar tijdens de vakantie onder meer in Genève, de hoofdstad van de calvinistische reformatie. Eerlijk gezegd heeft wat daaraan nog herinnert mijn oecumenische gezindheid niet versterkt. Al die mannen in toga die met hun tekenen van geleerdheid en autoriteit, met hun sombere en strenge gezichten feilloos wisten te onderscheiden tussen het ware evangelie en haar aanslibbels, tussen bijgelovige dwalingen en waarachtig geloof. Alles wat herinnerde aan de aarde of de natuur, aan lichamelijke of zelfs schoonheid werd uit de kerken verwijderd. Alleen het pure woord, de zuivere waarheid mocht overblijven: een God die in zijn absolute en willekeurige macht beslissingen neemt over eeuwig leven of eeuwige verwerping. Begrijp mij niet verkeerd, ik weet heus wel dat een dergelijke hang naar verheven zuiverheid ook de katholieke en – als we dan toch bezig zijn – de orthodoxe kerken niet vreemd is. En ik moet toegeven dat ook in mij een verlangen is mijn autoriteit nu eindelijk eens helemaal en zonder tegenspraak te doen gelden. Maar juist daarom weet ik zeker dat we niet zonder Maria kunnen. Maria die staat voor nabijheid en zorgzaamheid, Maria ook die weet dat de bedoeling van het leven is dat het een uitbundig feest wordt en wij niet zonder vervoering, zonder roes en extase kunnen. ‘Ze zitten zonder wijn’, hoorden we haar op de bruiloft te Kana tegen haar kind zeggen, en als die geïrriteerd terugzegt ‘Wat hebben ik en u daarmee van doen, Vrouwe?’, antwoordt zij niet: ‘Hé, je hebt het wel tegen je moeder!’ Dat ze niets terugzegt is geen nederigheid, maar zelfvertrouwen. Ze weet dat het iets betekent als zij iets zegt. Jezus kan tot dat moment wel gedacht hebben dat zijn uur nog niet gekomen is, zoals Hij haar laat weten, maar als *zij* hem iets vraagt dan *is* zijn uur gekomen. Als Jezus het beeld is van de onzichtbare God, dan laat God zich blijkbaar door mensen vermurwen en beïnvloeden.

Inderdaad komt er dankzij Maria wijn die niet alleen fantastisch van kwaliteit is, maar bovendien van overweldigende kwantiteit. Eén metreet is ongeveer veertig liter, dus zo'n vat van twee tot drie metreten bevatte honderd liter. Er waren zes vaten, dat wil zeggen zeshonderd liter wijn – en de gasten hadden al gedronken! En anders dan bij de verhalen over de wonderbare broodvermenigvuldiging, wordt er bij dat over de bruiloft in Kana niets gezegd over wat zou zijn overbleven – ik wil maar zeggen, je vraagt je af wie er na afloop van dat feest daar überhaupt nog rechtop kon staan! Mateloosheid is belangrijk, juist waar schaarste het dagelijks leven bepaalt. De dominicanenorde beschouwt Maria als patrones, niet alleen omdat zij net als Maria geroepen is de Gezalfde Jezus als Gods levende Woord aan de wereld te presenteren, maar ook, zo lijkt het, omdat zij voor deze overvloed aan wijn wist te zorgen. Want wijn is voor de dominicaanse theoloog Thomas van Aquino het beeld van de goddelijke wijsheid, omdat wijn het verborgene onthult, fel en vurig maakt en troost geeft. In Maria is de schepping een weerspiegeling van Gods mateloosheid, van Gods passie en van Gods koesterende verbondenheid; in haar spoor worden wij daarin opgenomen. We mogen ons er best af en toe dronken door laten voeren.

4.

Juist ook als de omstandigheden moeilijk zijn. De tekst bij uitstek van het feest van Maria Tenhemelopneming is de tekst uit de Openbaring van Johannes: ‘Een groot teken verscheen aan de hemel: een vrouw, omkleed met de zon, de maan onder haar voeten en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren’ (Openbaring 12,1). De kerk heeft in deze vrouw al vroeg

Maria herkend, tronend in de hemel. Maar vóór Maria staat de draak, dus als zij haar kind ter wereld brengt – en als de weeën eenmaal begonnen zijn, is daar geen houden meer aan – zal dit kind onherroepelijk verscheurd worden. De toekomst die Maria bij zich draagt, is de toekomst van de wereld, van de hele kosmos, maar die toekomst dreigt gesmoord te worden nog voor ze werkelijk tot leven kan komen. Zal het onmogelijke wat even leek te gebeuren, omdat Maria er 'ja' tegen zei, uiteindelijk toch gewoon het onmogelijke blijken? In ieder geval is Maria, de gezegende onder de vrouwen, zoals ontelbaren het door de eeuwen heen Elisabeth in het Weesgegroet hebben nagezegd, op geen enkele manier gevrijwaard van de dreiging waarmee vrouwen overal ter wereld steeds weer worden geconfronteerd. De draak die bedreigt en verkracht en vermoordt en kapot maakt, lijkt ook over haar te heersen. Lijkt – want ze worden gered: het kind dat de toekomst brengt, vindt geborgenheid bij God en de vrouw vindt veiligheid in de woestijn, de wildernis buiten de beschaving, buiten wat wij orde noemen. Daar waar niemand haar zal zoekt, heeft God voor haar een plaats bereid om gevoed te worden, staat er.

Zou ze dan misschien in dat tentenkamp bij Calais zitten, waar vluchtelingen proberen te overleven en naar Engeland te komen. Of houdt zij zich schuil tussen de slachtoffers van vrouwenhandel. Of is zij bij één van die pubermeisjes, die wel te horen krijgen dat de wereld voor ze open ligt, maar die zich overal buiten voelen staan en daardoor een bodemloze onzekerheid in zichzelf vinden? Op al deze en op alle soortgelijke plaatsen! Gelukkig maar, want als we Johannes de Ziener moeten geloven, klinkt hierdoor juist daar een stem uit de hemel: 'Nu zijn de redding en de macht en het koningschap van onze God gekomen en de heerschappij van zijn Gezalfde'. Vanuit de verborgenheid waar zij zich schuil houdt, redt Maria's 'ja' nog altijd het universum, bezingt zij de overwinning van de God die zijn beloften nakomt en zorgt zij ervoor dat Gods doordringende macht, Gods vurige betrokkenheid en Gods troostende nabijheid als stralend licht aan de donkerste hemel staan.

5.

Aan het slot van zijn encycliciek *Laudato si'* schrijft paus Franciscus over haar:

Maria, de moeder die voor Jezus zorgde, zorgt nu met moederlijke liefde en pijn voor onze beschadigde wereld. Zoals ze met een doorboord hart de dood van Jezus heeft beweend, zo voelt zij nu medelijden met de gekruisigde armen en met schepselen die door menselijke macht te gronde zijn gericht. [...] In de hemel opgenomen is zij de moeder en de koningin van de hele schepping. [...] Zij bewaart het leven van Jezus in haar hart (vgl. Lucas 2,19.51), en begrijpt nu ook de betekenis van alles. Daarom kunnen wij haar vragen om ons in staat te stellen deze wereld te zien met wijzere ogen (no. 241).

Laten we dan bidden dat deze wijzere ogen ons inderdaad gegeven worden, dat Gods wijsheid, die Maria weerspiegelt in overvloed in ons en onder ons mag wonen en als een stralende zon aan de hemel staat. – Dat het zo mag zijn.

Erik Borgman